

Sygn. akt V ACa 678/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 kwietnia 2015r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Kurzeja (spr.)
Sędziowie:	SA Grzegorz Stojek SO del. Aleksandra Janas
Protokolant:	Anna Fic

po rozpoznaniu w dniu 20 marca 2015r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa (...)Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością" w O.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w R.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 29 stycznia 2014 r., sygn. akt X GC 68/11

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

- zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 125.611,20 (sto dwadzieścia pięć tysięcy sześćset jedenaście 20/100) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 9 grudnia 2010r.,

- zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 9.898 (dziewięć tysięcy osiemset dziewięćdziesiąt osiem) złotych tytułem kosztów procesu,

- nakazuje pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Gliwicach) kwotę 234,52 (dwieście trzydzieści cztery 52/100) złotych tytułem poniesionych wydatków;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 8.981 (osiem tysięcy dziewięćset osiemdziesiąt jeden) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt V ACa 678/14

UZASADNIENIE

Powódka wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanej kwoty 125.611,20 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 grudnia 2010 roku i w uzasadnieniu powództwa wskazała, że w dniu 19 sierpnia 2010 roku zawarła z pozwaną umowę o wykonanie prac polegających na demontażu i utylizacji starej izolacji oraz dostawie i montażu nowej izolacji turbiny. W § 7 umowy ustalono, że rozliczenie przedmiotu umowy nastąpi w 4 etapach na podstawie faktur VAT wystawionych w oparciu o podpisane przez pozwanego protokoły odbiorów częściowych.

Po zakończeniu 2 pierwszych etapów robót powódka wystawiła fakturę VAT na kwotę 125.6211,20 zł, której pozwany nie zapłacił pomimo wezwań do zapłaty.

W sprzeciwie wniesionym od wydanego w dniu 8 lutego 2011 roku przez Sąd Okręgowy w postępowaniu upominawczym nakazu zapłaty pozwany zaskarżając go w całości i wnosząc o oddalenie powództwa wskazał, że wierzytelność powódki nie istnieje na skutek jej umorzenia przez potrącenie z jego wierzytelnością przekraczającą kwotę dochodzoną, gdyż przed doręczeniem mu nakazu zapłaty, w dniu 7 lutego 2011 roku złożył oświadczenie o potrąceniu należności powódki wynikającej z tej faktury z jej wierzytelnością, na którą składają się poniesione przez pozwaną koszty sprzątnięcia maszynowni po pracach wykonanych przez powódkę (31.488 zł), koszty wykonania zastępczego (114.850 zł netto) przez firmę (...) S.A. polegające na demontażu izolacji wadliwie wykonanej przez powódkę i zamontowaniu w to miejsce izolacji nowej i koszty (12.000 zł) związane z zorganizowaniem przez pozwaną wsparcia dla powódki przy wykonywaniu umowy poprzez zaangażowanie się Przedsiębiorstwa (...) sp. z o. o.

W odpowiedzi na sprzeciw powódka wskazała, że wierzytelność pozwanego przedstawiona do potrącenia nie istnieje, gdyż pozwana składając zarzut potrącenia powołała się jedynie na wystawioną w dniu 31 stycznia 2011 r. fakturę VAT nr (...), która została jej zwrócona bez księgowania, gdyż nie wskazano w niej podstawy jej wystawienia.

Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu ustalając, co następuje.

W dniu 19 sierpnia 2010 roku strony zawarły umowę nr (...) roku, na mocy której powódka zobowiązała się do dokonania demontażu i utylizacji starej izolacji oraz dostawy i montażu izolacji termicznej turbiny z wcześniejszym zabezpieczeniem otoczenia turbin przed zanieczyszczeniem pyłem oraz demontażu, dostawy i montażu izolacji termicznej w obrębie armatury wielkogabarytowej. Umowa miała zostać wykonana do dnia 6 września 2010 roku. W § 7 umowy ustalono, że rozliczenie przedmiotu umowy nastąpi w 4 etapach na podstawie faktur VAT wystawionych w oparciu o podpisane przez pozwanego protokoły odbiorów częściowych w terminie 30 dni od daty doręczenia prawidłowo wystawionej faktury pozwanemu i zapłata wynagrodzenia nastąpi w wysokości:

- 20% wartości umowy tj. 34.320 zł po wykonaniu demontażu starej izolacji;
- 40% wartości umowy tj. 68.640,00 zł po dostawie materiałów podstawowych na miejsce montażu izolacji,
- 35% wartości umowy tj. 60.060 zł po wykonaniu prac izolacyjnych,
- 5% wartości umowy 8.580 zł po wykonaniu malowania płaszcza ochronnego.

Dochodzona wierzytelność obejmuje wynagrodzenie za pierwsze 2 etapy objętych umową robót, niemniej jednak w rozpatrywanej sprawie, reguła dowodowa z art. 6 k.c. nakładała na powódkę obowiązek wykazania, że wykonała ona powierzone jej prace prawidłowo i w terminie i w związku z tym należy jej się za wykonane prace wynagrodzenie.

W ocenie Sądu Okręgowego, powódka tych okoliczności nie wykazała, gdyż z przeprowadzonych dowodów wynika, że wprawdzie izolacja turbiny została zaprojektowana prawidłowo, ale jej wykonanie było niestaranne i ostatecznie wadliwe, co skutkowało koniecznością wykonania izolacji od nowa i co oznacza, że powódce nie należy się wynagrodzenie za wykonane prace (art. 627 i n. k.c.). Wskazał jednocześnie, że ponieważ tak w doktrynie, jak i w orzecznictwie istnieją rozbieżności co do wymagalności roszczenia z tytułu (wadliwie) wykonanej częściowo umowy

o dzieło, to niezależnie od powyższego stanowiska uznać także należy, że dochodzona wierzytelność, o ile zasadnym byłoby przyjęcie, iż pozwany winien w ogóle dokonywać zapłaty za dzieło wadliwe, uległa umorzeniu na skutek dokonanego przez pozwaną potrącenia wzajemnej wierzytelności z tytułu poniesionych przez te pozwaną kosztów wykonania zastępczego w kwocie 140.117 zł – zgodnie z zapisem § 6 pkt 7 umowy, art.498§1 k.c. oraz art. 636 § 1 k.c.

W apelacji od powyższego wyroku powódka podniosła zarzuty naruszenia prawa procesowego (art. 233 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że powód wadliwie wykonał roboty izolacyjne, art. 479¹⁴§ 4 k.p.c. przez przyjęcie dopuszczalności potrącenia), niewyjaśnienie wszystkich okoliczności sprawy istotnych dla rozstrzygnięcia oraz naruszenia prawa materialnego (art. 647 k.c. przez jego niezastosowanie) wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości ewentualnie jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja podlegała uwzględnieniu przez uwzględnienie powództwa w całości, choć z innych względów od wskazanych w apelacji.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu natury procesowej wskazać należy, że zarzut odnoszący się do naruszenia art. 479¹⁴§ 4 k.p.c. podlegający ocenie z punktu widzenia norm obowiązujących do dnia 2 maja 2012 r., nie jest uzasadniony, gdyż wynikające z art. 479¹⁴§ 4 k.p.c. ograniczenie wyklucza wystąpienie kompensacyjnego skutku czynności potrącenia dokonanego w toku sprawy gospodarczej, podczas gdy pozwana powołała się na potrącenie dokonane przed zawiśnięciem sporu. Odnoszenie się do pozostałych zarzutów dotyczących zasad procedowania nie było natomiast konieczne z uwagi na to, że ich rozpoznanie nie miało znaczenia dla ostatecznego rozstrzygnięcia i w związku z tym ich analizowanie stało się zbędne. Istotne znaczenie dla rozpoznawanej sprawy miały bowiem fakty dotyczące skuteczności złożonego przez pozwaną przed zawiśnięciem sporu oświadczenia o potrąceniu wzajemnej wierzytelności, a skarżąca nie wykazała, że pominięty, w jej ocenie, materiał dowodowy mógłby wpłynąć na treść zaskarżonego orzeczenia.

Wskazać zaś należy, że prawidłowa wykładnia art. 498 § 1 i 499 k.c. – w związku z zarzutami i twierdzeniami obu stron – wymagała od Sądu pierwszej instancji ustalenia istnienia wymagalnej wierzytelności w dacie jej zgłoszenia do potrącenia z dochodzoną przez powódkę jej bezsporną wierzytelnością, czemu jednakże nie sprostał.

Tak w sprzeciwie, jak i w piśmie procesowym z dnia 27 grudnia 2013 r. (k. 650) pozwana, precyzując swoje stanowisko procesowe, jednoznacznie wskazała, że nie kwestionuje zasadności wystawienia przez powódkę faktury nr (...), ani należności nią objętej, dotyczącej demontażu instalacji i dostarczenia materiałów na miejsce montażu i rozszczenie powódki w tej części uznaje. Podniosła jedynie zarzut nieistnienia wierzytelności powódki wskazując że uległa ona potrąceniu z jej wzajemną wierzytelnością w kwocie 193.180,56 zł, objętą fakturą nr (...) z dnia 31 stycznia 2011 r. W piśmie skierowanym do powódki w dniu 7 lutego 2011 r., doręczonym jej w dniu 16 lutego 2011 r. , a więc na 2 dni przed doręczeniem pozwanej nakazu zapłaty, co nastąpiło w dniu 16 lutego 2011 r. oświadczyła bowiem, iż korzysta z prawa potrącenia z wierzytelnością powódki wzajemnie przysługującej mu względem powódki wierzytelności.

Z załączonych do sprzeciwu dokumentów (odpisu faktury (k. 52) i pisma pozwanej z dnia 7 lutego 2011 r., zawierającego oświadczenie o potrąceniu z wierzytelnością powódki wzajemnej „należności” objętej fakturą nr (...) (k. 47) wynika, że wystawiona w dniu 31 stycznia 2011 r. faktura na kwotę 193.180,56 zł brutto wskazywała jako podstawę jej wystawienia „rozliczenie prac związanych z wykonaniem izolacji turbiny (...) w (...) K.” i została przez powódkę zwrócona w dniu 14 lutego 2011 r. bez księgowania wobec braku wskazania w tym piśmie podstawy prawnej upoważniającej pozwaną do jej wystawienia, zgodnie z wyjaśnieniem pozwanej zawartym w piśmie z dnia 15 lutego 2011 r. (k.48).

Jak się wskazuje w reprezentatywnym orzecznictwie, w materialnym oświadczeniu o potrąceniu właściwym mieści się uznanie roszczenia powoda w sytuacji, gdy pozwany, jak w sprawie niniejszej, przyznaje okoliczności faktyczne

przytoczone przez powoda, powołując się na fakt dokonania potrącenia i wynikające z niego skutki prawne, obejmujące trwale zniweczenie żądania powoda. W tej sytuacji brak było podstaw do badania zasadności dochodzonego w pozwie żądania obejmującego wyłącznie wynagrodzenie za wykonanie niekwestionowanych i odebranych przez pozwaną prac oraz za dostawę materiałów.

Z charakteru potrącenia wynika nadto, że niezależnie od tego w jakiej formie uprawniony będzie go realizować, zawsze spełnione muszą być przesłanki skuteczności podjętej czynności. Warunkujące tę skuteczność przesłanki wymagalności i zaskarżalności wierzytelności muszą istnieć w czasie złożenia oświadczenia o potrąceniu i dotarcia jego treści do wiadomości dłużnika wierzytelności. Nie wywołuje bowiem żadnego skutku złożenie oświadczenia o potrąceniu niewymagalnej wierzytelności. Oznacza to, że potrącający powinien złożyć oświadczenie po ziszczeniu się tej przesłanki, a jeśli dokonał tego we wcześniejszym czasie musi złożyć ponowne oświadczenie (por. wyrok SN z dnia 9 listopada 2011 r., II CSK 70/11 nie publ.).

W świetle powyższego i pozostających poza sporem ustaleń, należało zatem w pierwszej kolejności dokonać oceny skuteczności złożonego przez pozwaną wymienionego wyżej oświadczenia o potrąceniu.

Przez wymagalność wierzytelności rozumie się stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności, a dłużnik jest obowiązany spełnić świadczenie. Wówczas też następuje dopuszczalność potrącenia (por. wyrok SN z dnia 18 stycznia 2008 r., V CSK 367/07, nie publ.). Na ogół wymagalność powstaje z chwilą nadejścia terminu spełnienia świadczenia, który może być określony w ustawie bądź oznaczony przez czynność prawną albo wynikać z właściwości zobowiązania. Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie został oznaczony, powinno być ono spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania zobowiązania (art. 455 k.c.), chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jak zaś wskazał ostatnio Sąd Najwyższy w chwale z dnia 5 listopada 2014 r., III CZP 76/14, aprobując przeważające poglądy doktryny i orzecznictwa, wierzytelność jest wymagalna w rozumieniu art. 498 § 1 k.c. w terminie wynikającym z art. 455 k.c.

Przyjmuje się także, że dla skuteczności oświadczenia o potrąceniu powinno ono konkretyzować rodzaj i wysokość obu wierzytelności objętych potrąceniem. Zgodnie z uchwałą 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2007 r. III CZP 58/07 (OSN 2008, Nr 5, poz. 44), dla osiągnięcia tego skutku pozwany powinien zatem zindywidualizować swoją wierzytelność oraz skonkretyzować jej zakres przedstawiony do potrącenia z wierzytelnością powoda, wskazując zwłaszcza przesłanki jej powstania, wymagalności i wysokości oraz dowody w celu ich wykazania. Jeśli pozwany przedstawia do potrącenia więcej niż jedną wierzytelność powinien określić kolejność ich potrącenia. Brak jednego z tych elementów powoduje bezskuteczność podjętej czynności, a możliwość jej konwalidowania, jako jednostronnej czynności prawnej, jest wyłączona (tak również: SN w wyroku z dnia 21 czerwca 2012 r., III CSK 317/11, nie publ.).

Jak się również podkreśla, nie ma przeszkód, aby uznać za skuteczne oświadczenie o potrąceniu niezawierające wyraźnego wskazania wzajemnej wierzytelności i jej wysokości, jeżeli z okoliczności towarzyszących złożeniu temu oświadczeniu, np. wcześniejszej korespondencji między wierzycielem i dłużnikiem, jednoznacznie wynika, jakiej wierzytelności wzajemnej oświadczenie to dotyczy. W szczególności oświadczenie o potrąceniu niewskazujące wierzytelności wzajemnej, z którą wierzyciel potrąca swoją wierzytelność, może być skuteczne wówczas, gdy przed złożeniem oświadczenia o potrąceniu druga strona zgłaszała tylko jedną wierzytelność i określiła jej wysokość.

Taka sytuacja jednakże w rozpoznawanej sprawie nie zachodzi. Nota księgową pozwanej z dnia 7 lutego 2011 r. zawierała wprawdzie oświadczenie pozwanego o potrąceniu jego wierzytelności (w kwocie wskazanej w nocie i wynikającej ze wskazanej faktury) z wierzytelnością powódki w kwocie dochodzonej w pozwie, ale z okoliczności poprzedzających wystawienie tej noty nie wynika jednoznacznie jakiej wierzytelności wzajemnej pozwanej dotyczy potrącenie. Z dokonanych wyżej ustaleń wynika, że przed datą wystawienia noty księgowej pozwana doręczyła powódce w dniu 31 stycznia 2011 r. fakturę opiewającą na kwotę 193.180,56 zł wskazując, że dotyczy ona „rozliczenia prac związanych z wykonaniem izolacji turbiny (...) w (...) K.”, podczas gdy dopiero w sprzeciwie sprecyzowała, że składają się na tę kwotę 3 wierzytelności obejmujące poniesione przez pozwaną koszty wynikłe z nienależytego wykonania objętego wzajemną umową zobowiązania.

Wystawienie i doręczenie powódce w dniu 31 stycznia 2011 r. faktury stanowiącej dokument księgowy nie spełniało – w ocenie Sądu Apelacyjnego – wymogu, jakiemu winno odpowiadać wezwanie do spełnienia oznaczonego w niej świadczenia pieniężnego skoro nie konkretyzowało wierzytelności i podstawy prawnej upoważniającej pozwaną do jej wystawienia, zwłaszcza gdy – według stanowiska pozwanej wierzytelność przedstawiona do potrącenia obejmuje odszkodowanie za szkodę powstałą w następstwie nienależytego wykonania zobowiązania, a nie bliżej nieokreślone „rozliczenie”.

Nie ulega również wątpliwości, że tak oznaczona wierzytelność winna być traktowana jako zobowiązanie bezterminowe co oznacza, że wierzytelność przedstawiona przez pozwanego do potrącenia w oświadczeniu z dnia 7 lutego 2011 r. (na dwa dni przed doręczeniem jej nakazu zapłaty, a więc przed zawiśnięciem sporu) nie była wymagalna na dzień złożenia tego oświadczenia wobec braku skutecznego wezwania do zapłaty, w związku z czym nie mogło dojść do wzajemnego umorzenia tych wierzytelności. Wobec treści art. 498 k.c. uzależniającego dopuszczalność potrącenia m.in. od wymagalności wierzytelności i jej skonkretyzowania, oświadczenie o potrąceniu było zatem nieskuteczne.

Z powyższych względów i na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zaskarżony wyrok podlegał zmianie przez uwzględnienie powództwa. Odpowiedniej zmianie podlegało również orzeczenie o kosztach procesu, a to stosownie do art. 98 k.p.c., § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu oraz art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Składają się na nie: opłata sądowa od pozwu w kwocie 6281 zł, wynagrodzenie pełnomocnika w stawce minimalnej w kwocie 3600 zł, opłata od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł oraz poniesione przez Skarb Państwa wydatki w kwocie 254,32 zł.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. zasądzając od pozwanej, jako strony przegrywającej, na rzecz powódki kwotę odpowiadającą wynagrodzeniu jego pełnomocnika ustalonemu w stawce minimalnej określonej przepisami § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (2700 zł) oraz poniesionej opłaty od apelacji (6281 zł).